Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXXI № 23 (3590) Варшава, 7 червня 2026 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Фото з архіву Юліана Бака

Медаль «За працю і звитягу» отримав представник перемиської громади. с. 2

Між пам'яттю і відповідальністю: ключова дискусія конгресу істориків. с. 8

Кермеш у Вільхівці. с. 16

ISSN 027-8254
23
9 770027 825269

eprasa.pl 5c47ff011b

ТЕМА НОМЕРА

Павло ЛОЗА
Фото автора статті та з архіву школи

Медаль «За працю і звитягу» отримав представник перемиської громади

«Що я вважаю досягненням? Перш за все – школа», – говорить перший у новітній історії директор перемиської «шашкевичівки» Юліан Бак, який отримав українську державну нагороду – медаль «За працю і звитягу».

Церемонія нагородження відбулася у Посольстві України у Варшаві під час травневого візиту до Польщі Андрія Сибіги, міністра закордонних справ України.

Медаль представнику української громади присвоєно указом президента України Володимира Зеленського. Цю відзнаку вручають «за вагомий особистий внесок у розвиток економічної, науково-технічної, соціально-культурної, військової, державної, громадської та інших сфер діяльності, багаторічну сумлінну працю, зразкове виконання службових обов'язків».

Під час зустрічі у Варшаві було вручено й інші українські нагороди.

Професор Роберт-Мацей Ґалонзковський, Рафал Кост, Рафал Мястовський, Славомір Сєраковський, Матеуш Водзінський, професор Анджей Золль, професор Фридерик Золль, Аліна Макарчук і Міхал Пшедлацький були нагороджені орденом «За заслуги» III ступеня.

Своєю чергою Мацей Герман відзначений нагородою міністра закордонних справ України «Янтарне серце».

Усі відзнаки вручили посол України в Польщі Василь Боднар та міністр закордонних справ Андрій Сибіга.

– Я отримав медаль «За працю і звитягу». Відкриття «шашкевичівки» – в основному це вважаю звитягою, – зізнається колишній директор української школи в Перемишлі, яка цього року святкує своє 35-річчя.

Згадуючи історію відновлення «шашкевичівки», Юліан Бак говорить, що надії на повноцінне відродження української освіти в Перемишлі з'явилися лише у 1989 році разом із політичними змінами, що відбувалися в той час у Польщі. Навесні 1990 року розпочалися спроби зі створення перемиської української школи, ініційовані українцем, доктором Юрієм Стабішевським.

– У той час у будівлі школи діяло міське управління освіти. Однак його закрили, і будівля залишилася порожньою. Саме тоді виникла ідея повернутися до будинку та відновити традицію «шашкевичівки», – згадує лауреат.

На межі червня та липня того ж року, за погодженням із заступником міністра національної освіти Анджеєм Яновським, було створено Засновничий комітет Початкової школи з українською мовою навчання в Перемишлі, до складу якого входили голова Юрій Стабішевський, Юліан Бак, Романа Золотник, Марія Фіцак та Марія Туцька. Але перш ніж українська громада в Перемишлі відкрила школу, вона зіткнулася з низкою труднощів. Серед них були й політичні. У 1990 році перемиська «Солідарність», яку тоді очолював Марек Кухцінський, рішуче виступила проти створення школи, погрожуючи загальноміським страйком, навіть якщо Міністерство освіти надасть дозвіл. Зокрема, вони стверджували, що «в Перемишлі немає місця для української школи».

Після перших двох раундів переговори між ініціативною групою «Солідарність» та шкільною радою не призвели до згоди. Прорив стався лише після втручання заступника міністра освіти професора Яновського, який рішуче підтримав відкриття школи, посилаючись на приклад поляків у Казахстані, які бажали власної шкільної системи.

У березні 1991 року міська рада Перемишля та Міністерство освіти схвалили заснування нового навчального закладу в місті. Зрештою, 1 червня того ж року начальник управління освіти Пйотр Ідзіковський відкрив у Перемишлі початкову школу № 17 з українською мовою навчання. Вона мала бути розташована в колишній будівлі «шашкевичівки» на вулиці Смольки 10.

– Все виглядало чудово. Однак виявилося, що будівля потребує повного ремонту, – згадує Юліан Бак, якого на той час призначили директором. Всю проводку – елек-

eprasa.pl 5c47ff011b

тричну, сантехнічну та опалювальну – потрібно було замінити, а також залити бетонні стелі замість старих дерев'яних. Ще однією проблемою була нестача коштів на обладнання. Школа отримала свої перші парти, стільці та дошки лише завдяки прихильності директора іншої школи в Медиці, який пожертвував ці меблі для «шашкевичівки».

Ремонт затягнувся: в останню хвилину, 30 серпня, коридори ще фарбували олійною фарбою.

– Батьки, яким раніше доводилося підписувати декларації про переведення своїх дітей до нашої школи, ризикували, не знаючи, чи буде шкільний будинок готовий до користування 1 вересня. Я не спав останні кілька ночей перед її відкриттям, бо не був впевнений, чи ми встигнемо. Але ми це зробили, і розпочали новий навчальний рік у нашій школі, – каже Юліан Бак, наголошуючи, що це було б неможливо без залучення української громади з Перемишля.

Як директор школи Юліан Бак започаткував програму обміну молоддю між Перемишлем та Києвом. Відтоді стало традицією, що щороку в рамах святкування випускного у початковій школі учні восьмого класу їздили на екскурсію до Києва. Цей обмін мав перш за все величезне емоційне значення для школярів.

Завдяки співпраці з Києвом українську школу в Перемишлі відвідало багато видатних діячів, зокрема зі світу культури та політики України. Серед гостей, які побували в «шашкевичівці», були актор Богдан Ступка, поет і письменник Дмитро Павличко, опозиційний активіст і державний діяч В'ячеслав Чорновіл. Варто зазначити, що за часів роботи Юліана Бака на посаді директора (до 2000 року) школа отримувала фінансування на своє розширення.

Незважаючи на труднощі, у навчальному закладі почав працювати ліцей, досягаючи дуже високих результатів.

– У першому випуску сто відсотків ліцеїстів було прийнято до університетів, – каже Юліан Бак. Він зазначає, що нинішньою директоркою Комплексу загальноосвітніх шкіл №2 імені Маркіяна Шашкевича в Перемишлі є Йоанна Баран, його колишня учениця та випускниця «шашкевичівки».

Окрім участі у процесі відновлення роботи школи та згодом її керівництва, перемишлянин був причетний до організації вшанувань пам'яті жертв Павлокоми, що було тривалим і надзвичайно складним процесом через сильний опір місцевої громади, адміністративні бар'єри та атмосферу страху, яка зберігалася десятиліттями.

Варто згадати й рідне село Юліана Бака – Гута-Поруби Березівського повіту Підкарпатського воєводства. Українець подбав про те, щоб місцевий цвинтар був огороджений, і донині забезпечує косіння трави кілька разів на рік.

Юліан Бак отримав медаль «За працю і звитягу» і, як він сам говорить, тепер чекає лише однієї «звитяги» – перемоги України. Хоча цього не каже, ми знаємо від української громади в Перемишлі, що колишній директор «шашкевичівки» активно займається фінансовою підтримкою України. Як розповідає один мешканець Перемишля, завдяки пожертвам Юліана вдалося придбати вже не один автомобіль, що служить українським бійцям. ●

eprasa.pl 5c47ff011b

Відзначення на Козацькій могилі в Александрові-Куявському

13 червня біля Козацького кургану в Александрові-Куявському відбудуться вшанування пам'яті інтернованих воїнів УНР Армії Симона Петлюри, а насамперед – померлих у таборі, що був розташований у місті. Організатором урочистостей традиційно стали місцеві органи самоврядування на чолі з бургомістром Аркадіушем Ґраляком.

Програма урочистості передбачає літургію в православній каплиці за адресою – вул. Війська Польського 4, що почнеться о 10:00, а також екуменічну молитву на Українському військовому кладовищі на вул. Нарутовича та спільне покладання квітів о 12:00.

Нагадаємо, що сьогодні на цвинтарі містяться поховання 17 вояків Дієвої Армії УНР, що були поселені у Таборі для інтернованих № 6 і померли під час проживання там до його розформування восени 1921 року. Після 1945 року, коли українські об'єднання на Помор'ї й Куявах були розпорошені, про цвинтар забули та він почав руйнуватися. Ініціатором відновлення поховань в 1991 році виступив, зокрема, український історик з Польщі Омелян Вішка. Між квітнем 1992-го і весною 1993-го здійснено впорядкування цвинтаря. Патронат над проєктом узяло Об'єднання українців у Польщі та Посольство України в Польщі.

З 1993 року в одну із суботу червня на цвинтарі проходять екуменічні богослужіння.

Свято для дітей у Перемишлі

30 травня у Перемишлі організовано Свято для дітей. Відбулося воно просто неба, на подвір'ї довготермінового гуртожитку для біженців на вул. Шиковського 1, яким керує місцевий відділ Об'єднання.

Для дітей організатори підготували мильні бульбашки, фотозону-полароїд, татуювання, розмальовування обличчя. Дітьми опікувалися досвідчені аніматори та пластуни з Перемишля. Крім розваг та ігор, на всіх учасників чекав почастунок з гриля.

У події, яку організовувало перемиське ОУП, взяло участь понад сто дітей. Вони приходили зі своїми родинами – батьками, дідусями й бабусями.

Фото Павла Лози

Вроцлавський флешмоб до Дня дитини

30 травня до Дня захисту дітей гурток ОУП у Вроцлаві запросив жителів міста на флешмоб. У рамах події «День дитини з танцем» присутні могли разом розважитися та потанцювати. Свої таланти представили ансамбль «Барвінок» і вихованці Української суботньої школи, що діє при домівці вроцлавського гуртка Об'єднання українців у Польщі на вул. Руській.

«Цей захід викликав у мене особливі спогади. Згадалися ті часи, коли святкування Дня захисту дітей організовували спеціалісти служб у справах дітей. Згадалися підготовка, хвилювання, дитячі усмішки та відчуття того, що робиш щось справді важливе», – своїми враженнями на фейсбук-сторінці ділиться засновниця вроцлавського фонду «Iskierka Praw Dziecka» Олена Посунько.

Серед гостей був присутнім, зокрема, генеральний консул України у Вроцлаві Тарас Токарський.

Як і минулого року, свято для дітей відбулося на Соляній площі (Plac Solny). Відеозаписи з події можна подивитися на фейсбук-сторінці гуртка ОУП у Вроцлаві (ZUwP Koło we Wrocławiu).

Захід відбувся за фінансової підтримки міста Вроцлав у рамах проєкту «Tożsamość kulturowa wartością lokalnej wspólnoty wrocławian (2026)».

Фото з фейсбук-сторінки ОУП – гурток у Вроцлаві

Події в ґданській домівці

24 травня в домівці ОУП у Ґданську відбувся літературно-музичний виступ до Дня матері у виконанні Театру пісні «Дивоцвіт».

На свято завітали як діти, так і їхні батьки. Присутні могли почути українські пісні у виконанні й молодих артистів, що мають усього кілька років, й виконавців, котрі вже вийшли на пенсію.

Тижнем раніше, 17 травня, в ґданській домівці пройшла зустріч з професором історичних наук Ігорем Галагідою на тему «Акція „Вісла": історія, пам'ять, наслідки». Під час події учасники послухали лекцію дослідника. Він також презентував нове видання «Жертви польсько-українського протистояння 1939-1947».

Хоча представники української меншини у Польщі знають про події 1947 року із сімейних розповідей, зустріч стала нагодою глибше зрозуміти складні сторінки польсько-української історії, почути фаховий коментар та ознайомитися з новими дослідженнями. Учасники заходу теж мали можливість поставити питання та приєднатися до дискусії.

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl 5c47ff011b

Людмила Шубіна
Фото з архіву школи

«Лесина школа» з Бартошиць на сцені Дитячого фестивалю української культури в Ельблонзі

Поки діти несуть українське слово – житиме наша мова і культура

Фестиваль української культури – це місце, де вона перестає бути «музейною» і стає живим досвідом, звучить, навчає і зацікавлює.

У світі українські фестивалі працюють як важливий інструмент формування позитивного іміджу країни, руйнують стереотипи та показують Україну як сучасну, креативну державу з глибоким корінням. Це потужний рушій, що об'єднує митців, організаторів і відвідувачів навколо спільної мети – популяризації нації, мови, культури загалом.

Понадто у часи, коли ідентичність стає однією з найважливіших сил українського народу, такі фестивалі перетворюються з розважальних заходів на потужний культурний фронт. Ідеться не просто про демонстрацію традицій, але і їхнє переосмислення, можливість зробити українську культуру близькою та зрозумілою для нового покоління. Адже традиції предків – не лише про минуле. Вони про енергію майбутнього, силу нашого народу та невичерпні таланти, міцність рідного слова, яке надихає й формує незламний дух.

Уже вкотре такий важливий захід, як Дитячий фестиваль української культури ім. Мирона Сича, зібрав представників української діаспори з Польщі в місті Ельблонґ. І звісно, «Лесина школа» з Бартошиць не залишилася осторонь цієї події, оскільки це гарна можливість продемонструвати таланти учнів, показати любов до традицій та, безперечно, зустрітися з хорошими друзями на одному майданчику.

Щороку фестиваль проходить у теплу травневу пору. Так було і цього року – 9 та 10 травня до Ельблонґа приїхало багато українців, поціновувачів культури й щирих патріотів. Особливе зацікавлення у глядачів традиційно викликають виступи гостей з України. Цьогоріч свої таланти продемонстрували дитячі колективи з міста Луцьк Волинської області, які подарували присутнім чимало яскравих емоцій.

У перший день фестивалю бартошицька Початкова школа № 8 ім. Лесі Українки з українською мовою навчання представила надзвичайно красиву та емоційну виставу – уривок із «Лісової пісні» своєї видатної патронки. Учні IV, V та VI класів майстерно перевтілилися у героїв драми. Діти зіграли свої ролі так щиро й природно, ніби прожили кожну мить цього твору на сцені. Чудові декорації, продумані костюми та прекрасна акторська гра створили особливу атмосферу й подарували глядачам незабутні враження. Найголовніше – самі учасники отримали величезне задоволення від виступу та спільної праці.

Ідея представити на фестивалі саме українську літературну класику була дуже вдалою та доречною. Окремо хочеться підкреслити, що велика праця й відданість вчительок Мирослави Палюшек, Дарії Степанюк і Людмили Шубіної та зацікавлення дітей дали прекрасний результат. Саме такі моменти мотивують учнів розвивати свої таланти, творити, прагнути нових перемог.

У неділю – на другий день дійства – на сцену вийшла наступна команда нашої шкільної родини. Учні театрального гуртка «Плеяда» представили мініатюру під назвою «Ні, я жива! Я буду вічно жити!» – цікаву та зворушливу розповідь про визначну українську поетесу Лесю Українку. Виступ гармонійно доповнили пісні у виконанні шкільного гурту «Лісова пісня» й танцювальні номери колективу «Малі співаки».

Усі виступи відбулися завдяки плідній праці директорки школи Любомири Тхір та вчителів Агнеси Внукович, Дороти Крупінської, Наталії Куліш, Наталії й Тараса Дулишів, які вклали багато зусиль та часу в підготовку дітей до фестивалю. Їхня відданість допомогла учням гідно представити нашу школу. Саме такі події й люди зберігають, розвивають і передають українські традиції наступним поколінням, об'єднуючи нас навколо спільних цінностей.

Подібні святкові заходи – не лише можливість для дітей показати свої таланти, розкритися, інтегруватися, але й майданчик натхнення, нових знайомств, незабутніх вражень та пізнання. Особливо тішить, що атмосфера дійства була наповнена теплом, дружбою й відчуттям великої родини. Це неоціненна праця організаторів задля збереження української нації та її ідентичності.

Фестиваль дитячої української культури вкотре довів: рідна пісня, слово, театр і танець мають велику силу єднати людей, дарувати надію та нагадувати всьому світові про красу, багатство й міць козацького роду. І поки діти з такою любов'ю несуть українське слово зі сцени, наша культура буде жити й надалі, а разом із нею – переможе і житиме Україна ●

eprasa.pl 5c47ff011b

ПОДІЇ ТИЖНЯ

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

Масована атака рф на Київ – знову найпотужніша

Обстріл української столиці вночі 24 травня став одним із найпотужніших з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну. росіяни застосували 90 крилатих і балістичних ракет, а також 600 дронів. Зафіксовано влучання 16 ракет та 51 БпЛА на 54 локаціях, а також падіння уламків на 23 локаціях.

Внаслідок масованої атаки на Київ загинули троє людей та постраждало 92.

Крім того, тієї ночі війська рф атакували ракетою «Орешник» місто Біла Церква на Київщині – через удар виникла пожежа у гаражному кооперативі. Загалом у Київській області внаслідок російської атаки загинули двоє людей.

Руйнування внаслідок обстрілу відбулися у всіх районах Києва – більш ніж на 40 локаціях. Це, зокрема, призвело до найбільшої серії пошкоджень культурних закладів в українській столиці. Постраждали Національний художній музей України, Національний музей «Чорнобиль», Національна філармонія України, Національна музична академія України, Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого, Київська опера, численні пам'ятки архітектури, зокрема Контрактовий дім і Поштова станція.

Вперше дроном пошкоджено житловий будинок та є жертви в країні НАТО

У ніч проти 29 травня, під час російської атаки на Україну, дрон врізався у 10-поверховий будинок в румунському місті Галац, що розташоване поруч з Ізмаїльським районом Одеської області. Це перший випадок, коли російський дрон пошкодив житловий будинок у державі-члені НАТО, та вперше, коли унаслідок атаки є потерпілі. Житлова забудова Галацу розташована за 13 км до кордону України.

«У ніч з 28 на 29 травня російська федерація відновила атаки безпілотників на цивільні та інфраструктурні об'єкти в Україні, поблизу річкового кордону з Румунією. Безпілотник увійшов у повітряний простір Румунії, його відстежували радіолокаційні системи аж до південної частини муніципалітету Галац, та врізався у дах житлового будинку, внаслідок чого виникла пожежа», – йдеться у повідомленні Міноборони Румунії 29 червня.

За повідомленням, уночі радіолокаційні системи Міністерства національної оборони виявили безпілотники, що летіли поблизу повітряного простору Румунії. Два літаки F-16 злетіли о 01:19 з 86-ї авіабази у Фетешті там мали підтримку гелікоптера IAR 330 SOCAT Повітряних сил Румунії. Пілоти мали дозвіл на враження цілей протягом усього періоду повітряної тривоги. Жителі повітів Тулча, Галац та Бреїла були проінформовані про загрозу повідомленням RO-Alert.

Румунське агентство з надзвичайних ситуацій повідомило, що у результаті падіння дрона у квартирі на 10-му поверсі стався вибух і пожежа. Двоє людей отримали поранення та були доставлені до лікарні. Ще двоє перенесли панічні атаки. 70 осіб було евакуйовано.

Після попереднього огляду фахівців повідомили, що на місці вибухнув весь бойовий заряд дрона. Пожежу загасили невдовзі після інциденту.

Як відомо, за роки повномасштабної війни російські безпілотники типу «Шахед» багаторазово падали на румунському березі Дунаю або порушували повітряний простір країни. Після перших випадків для прикордонних районів над Дунаєм почали оголошувати повітряну тривогу, згодом рутинною процедурою стало також підняття авіації.

Експрезидент росії та нині заступник голови Ради безпеки Дмитрій Медведєв закликав ЄС готуватися до нових подібних інцидентів. «Це буде відбуватися й надалі. Триває війна! І громадяни держав ЄС, як населення воюючих країн, не зможуть спати спокійно. Тож заткніть писок. Це поки що квіточки!» – зазначив Медвєдєв.

Прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск прокоментував ці погрози і закликав ЄС почати серйозно сприймати дії та слова з боку російських посадовців. Він наголосив, що російські провокації стають дедалі частішими. «Вчора колишній президент Медвєдєв заявив, що спокійний сон громадян ЄС закінчився. Усім членам НАТО нарешті слід почати серйозно ставитися до цих фактів і слів», – заявив польський прем'єр.

Міністр закордонних справ Литви Кястутіс Будріс після того, як російський безпілотник влетів у багатоповерхівку в Румунії, заявив, що НАТО має відреагувати рішучіше, посиливши тиск на росію.

Глава Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн сказала, що цей інцидент демонструє перетин росією ще однієї межі: «Загарбницька війна росії перетнула ще одну межу. російський безпілотник вторгся на територію Румунії та завдав удару по густонаселеному району, внаслідок чого постраждали цивільні особи. На території ЄС». ЄС продовжить зміцнювати безпеку та потенціал стримування, особливо на східному кордоні, і буде посилювати тиск на росію, підкреслила очільниця Єврокомісії.

Румунія повідомила, що бачить підстави активувати «консультаційну» 4-ту статтю Північноатлантичного договору, та просила союзників передислокувати додаткові засоби для боротьби з дронами.

Президент Румунії Нікушор Дан також заявив, що росія має змінити тактику обстрілів України, щоб не страждали румунські громадяни, а в іншому разі він може вигнати посла рф з його країни.

Румунський президент визнав, що дронові інциденти стають дедалі більш загрозливими для його країни. «У нас за останні 2 роки було, мабуть, 20 чи 30 інцидентів з дронами. Спершу у них не було вибухівки. Близько місяця тому був ще один, з вибухівкою, який на щастя не вибухнув, – зазначив він. – Це стає загрозою для румунських громадян. Тому коли росіяни б'ють по (українських) містах з іншого боку Дунаю, вони мають бути впевнені, що не завдадуть ушкоджень румунським громадянам».

Згодом у розмові із президентом країни Володимиром Зеленським Нікушор Дан зробив заяву також про те, «росія має припинити свої атаки» і на Україну. Також президенти домовилися прискорити співпрацю між Румунією та Україною у сфері спільного виробництва безпілотних літальних апаратів, які можна швидко розгорнути.

eprasa.pl 5c47ff011b

Тихановська в Києві

25 травня до Києва вперше з офіційним візитом прибула лідерка білоруської опозиції в екзилі Світлана Тихановська.

Вона розпочала свій візит до столиці з відвідування Лук'янівського військового кладовища, де похована 24-річна білоруська доброволиця та активістка Марія Зайцева, яка загинула на Донбасі.

В межах візиту Тихановська зустрілася з президентом України Володимиром Зеленським, міністром закордонних справ Андрієм Сибігою, керівництвом Верховної Ради, дипломатами ЄС.

Україна офіційно запросила демократичну Білорусь приєднатися до «Люблінського трикутника» (регіонального альянсу Україна-Польща-Литва) у майбутньому. Сторони домовилися про початок повноцінної співпраці між Україною та Об'єднаним перехідним кабінетом Білорусі. Також було досягнуто домовленостей про спільну роботу зі збору доказів злочинів режиму Лукашенка для притягнення його до відповідальності, а також сторони виступили проти будь-яких послаблень санкцій. Тихановська зі свого боку передала Зеленському пакет документів щодо вирішення проблем білоруських добровольців та їхніх родин в Україні (зокрема, щодо легалізації та отримання документів).

Крім того, під час цього візиту відбулося офіційне відкриття Місії демократичних сил Білорусі в Україні, а сама Тихановська та її делегація взяли участь у Міжнародному саміті міст та регіонів.

Книжковий Арсенал 2026

З 28 по 31 травня в Києві відбувся XIV Книжковий Арсенал. Фестиваль традиційно складався з програмної частини та книжкового ярмарку. Понад 150 учасників книжкового ярмарку, близько 240 подій, які конкурували за увагу відвідувачів, сотні українських і міжнародних авторів, правозахисників і військових протягом чотирьох днів говорили про те, що сьогодні хвилює українців та небайдужих громадян світу найбільше: свободу, відповідальність, війну, пам'ять і майбутнє.

Куратором Фокус-теми фестивалю «Нести свою свободу» став правозахисник, військовослужбовець, громадський діяч та журналіст Максим Буткевич. А письменник, військовослужбовець та волонтер Андрій Любка курував «Програму письменника».

Серед найочікуваніших гостей-спікерів фестивалю були нобелівська лауреатка, польська письменниця Ольга Токарчук, американська історикиня Марсі Шор, письменники Сергій Жадан та Оксана Забужко, публіцист Віталій Портников, волонтер і військовий аналітик Тарас Чмут, військовослужбовиця Юлія Паєвська, лауреатка Нобелівської премії миру, голова Центру громадянських свобод Олександра Матвійчук, письменник і військовослужбовець Артем Чапай, публіцист і військовослужбовець Павло Казарін тощо.

Українські письменники взяли участь у Міжнародному книжковому ярмарку

Найбільша книжкова подія Польщі відбулася у Варшаві 28-31 травня.

Зокрема, 29 травня пройшла зустріч із поетом та есеїстом Василем Махном про його нову поетичну книжку. В розмові взяв участь перекладач на польську Богдан Задура.

30 травня відбулася розмова із письменницею та засновницею літературного об'єднання «Фантастичні Talk(s)» Іриною Грабовською, де говорили, як події новітньої історії України перетворюються на фантастичні світи.

Також 30 травня польський автор Радек Рак зустрівся в дискусії з українським колегою Максом Кідруком. Вони обговорювали, як письменники вплітають науку в художні тексти.

Того ж дня відвідувачі ярмарку могли послухати поетку Ію Ківу. Тема розмови – поезія пам'яті.

Також в межах фестивалю презентували дві книги репортажів про Україну: «Черв'яків жувати не можна» Тетяни Колесниченко та «Дельфіни і Вельзевул» Войцеха Тохмана.

Встановлено День української музики

27 травня Верховна Рада України ухвалила постанову про встановлення Дня української музики. Це свято відтепер відзначатимуть у третю суботу вересня.

Автори пояснюють ініціативу необхідністю підтримки української музики під час війни та процесу культурної деколонізації, а також витіснення російського контенту з українського медіапростору. У пояснювальній записці наголошується, що українська музика стала важливим елементом культурного спротиву, національної ідентичності та міжнародної культурної дипломатії. Автори згадують про загибель українських митців на війні, підтримку російської агресії частиною російських артистів та потребу створити додаткові можливості для українських виконавців і музичної індустрії.

Дата святкування пов'язана з фестивалем «Червона Рута» 1989 року в Чернівцях, де вперше публічно прозвучав тоді заборонений гімн «Ще не вмерла Україна». Автори зазначають, що цей фестиваль є символом культурного відродження та консолідації українського суспільства.

Документ також передбачає проведення концертів, фестивалів, теле- і радіопрограм та інших тематичних заходів. При цьому автори зазначають, що ухвалення постанови не потребуватиме додаткових витрат із держбюджету.

Таїсію Повалій засудили до 12 років тюрми

Співачку Таїсію Повалій заочно засуджено до 12 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, також державі передано майнові права на її музичні твори.

Прокурори Вінницької обласної прокуратури довели в суді, що колишня народна артистка України та екснардепка від забороненої «Партії регіонів» Віктора Януковича після 2014 року виїхала до рф і систематично підтримувала державу-агресора. Вона брала участь у пропагандистських заходах, виправдовувала збройну агресію проти України та поширювала антиукраїнські наративи.

28 травня Вінницький міський суд призначив їй покарання у вигляді 12 років ув'язнення, заборони на обіймання певних посад строком на 15 років та конфіскації всього майна в дохід держави.

За матеріалами провадження, після Революції гідності Повалій проживає у Москві, де продовжує творчу діяльність і у 2023 році отримала громадянство рф. Вона брала участь у концертах на підтримку СВО та заходах, присвячених незаконній окупації українських територій, а також системно з'являлася в російських пропагандистських медіа.

eprasa.pl 5c47ff011b

Григорій СПОДАРИК

Між пам'яттю і відповідальністю: ключова дискусія конгресу істориків

В Баранові-Сандомирському на початку травня відбувся Польсько-український історичний конгрес, який зібрав видатних істориків, дослідників та представників інституцій, пов'язаних з історією обох народів. Серед багатьох тем особливу увагу привернула сесія про Другу світову війну та її наслідки. Саме тут говорили про найболісніші сторінки спільної історії – Волинь, польсько-український конфлікт, жертв, відповідальність і пам'ять. Дискусія показала, що ці питання й сьогодні залишаються важливими для взаєморозуміння між поляками та українцями.

Волинь як незавершена розмова історії

Відкриваючи цю сесію, її модератор – директор Центру східних студій ім. М. Карпа Войцех Конончук, а також історик Богдан Гудь з Львівського національного університету ім. І. Франка говорили не лише про самі події Волині 1943 року. Вони представили ширшу проблему пам'яті, історичних конфліктів та їхнього впливу на сучасні польсько-українські відносини. Войцех Конончук наголосив, що Друга світова війна залишається найболіснішим періодом у сучасній історії поляків та українців. За його словами, суперечки навколо антипольських акцій ОУН та УПА на Волині та у Східній Галичині є не лише академічною темою. Проблематика давно вийшла за межі історичних досліджень і позначається на політиці, медіа та ставленні суспільств одне до одного: «Тема волинського злочину і його суперечливе трактування в обох країнах дуже сильно впливає на сучасні відносини між поляками та українцями». Цими словами модератор заявив, що історія досі залишається частиною сучасної політики та суспільних переживань. Окремою проблемою він назвав величезні емоції, які викликає тема Волині. Дискусії довкола неї часто стають не лише науковими, а й суспільно-політичними. Через це минуле продовжує впливати на відносини між двома народами навіть через понад 80 років після війни. Також історик прямо вказав на роль росії як сили, зацікавленої у поглибленні польсько-українських конфліктів довкола питань пам'яті. На його думку, російський чинник постійно намагається підсилювати суперечки між поляками та українцями. Войцех Конончук підкреслив ще одну важливу думку: для нормалізації відносин необхідно говорити правду про минуле. Саме тому він нагадав слова Єжи Ґедройця про потребу «сказати одне одному в очі всю правду, але тільки правду».

Тим часом Богдан Гудь у своєму виступі звернувся до складнішого історичного контексту подій на Волині. Він наголосив, що цю трагедію не можна розглядати ізольовано, ніби події 1943 року виникли раптово. Історик вважає, що треба враховувати історичні процеси, які тривали там десятиліттями й навіть століттями. «Є нагальна потреба витягнути Волинь 1943 з такої капсули», – сказав Богдан Гудь і закликав дивитися на трагедію не просто як на окремий епізод війни, а результат довготривалих соціальних, політичних та міжетнічних процесів. Однією з головних проблем, на які звернув увагу дослідник, була специфіка Волині як регіону. Він зауважив, що місцеве селянство формувалося під впливом російської імперії, а не української державницької традиції. Особливу роль, за його словами, відігравав чорносотенний рух. Доповідач навів приклад, що до чорної сотні на початку XX століття входили мільйони селян Волинської губернії, а центром цього руху була Почаївська лавра. Чорносотенці поширювали ідеї російського шовінізму та соціальної ненависті, обіцяючи відібрати землю у «чужих» і передати її «руським селянам». Через це, на думку Богдана Гудя, значна частина волинського селянства довго залишалася байдужою або навіть ворожою до української державності. На підтвердження цих слів він розповів про часи Української Народної Республіки, коли місцеві мешканці не підтримували українське військо, а частина селян симпатизувала більшовикам. Історик також наголосив, що у міжвоєнний період Волинь була сильним осередком комуністичних настроїв, диверсій і антипольських виступів.

Ще одним важливим моментом стала політика польської держави у міжвоєнний період. Богдан Гудь вважає, що руйнування православних церков, «ревіндикація» та тиск на православне населення посилювали ненависть і міжетнічне напруження. Як приклад він згадав польських інтелектуалів, які ще тоді попереджали, що така політика може мати трагічні наслідки у майбутньому. Окремо науковець підкреслив, що пояснення історичних причин не означає виправдання насильства. Він нагадав позицію українського історика Ярослава Дашкевича, який ще у 1994 році заявив, що події на Волині заслуговують на однозначне і суворе засудження. Також Богдан Гудь говорив про лист 44 українських інтелектуалів 2003 року з проханням вибачення в польських жертв. Він звернув увагу й на ще одне питання – роль радянського чинника, поставивши під сумнів твердження, що СРСР не було зацікавлене у розпалюванні польсько-українського конфлікту. Історик наголосив на присутності радянських партизанів, комуністичної пропаганди та використанні соціальних гасел, які могли впливати на події Волині.

Історія між цифрами, пам'яттю і людськими долями

Наступний з доповідачів, польський історик Ґжеґож Грицюк з Інституту історії Вроцлавського університету, спробував подивитися на польсько-український конфлікт часів Другої світової війни ширше, не обмежуючись лише описом самих злочинів. Він зосередив увагу на проблемах, які досі ускладнюють дослідження Волині та Східної Галичини, а також впливають на сучасні дискусії між польськими та українськими істориками. Серед головних зав-

eprasa.pl 5c47ff011b

дань він поставив потребу глибше вивчити не тільки сам конфлікт, але й повсякденне співжиття поляків та українців до вибуху насильства. Історик звернув увагу на те, що сучасні дослідження надто часто концентруються лише на вбивствах, акціях помсти та статистиці жертв. Натомість бракує робіт про те, як реально жили обидві спільноти в селах і містах Волині та Східної Галичини.

Особливо показовим був приклад Тернополя, який навів науковець. Ґжеґож Грицюк зауважив, що ще у 1942 році чверть усіх шлюбів у місті були змішаними – між римо- й греко-католиками. Саме тому він поставив важливе запитання: «Чи ці 25% змішаного населення кудись зникли?» Його слова нагадують, що між поляками та українцями існували не лише конфлікти, а й щоденні людські зв'язки, родини та спільне життя.

Окремо історик порушив проблему так званого змагання за кількість жертв. За його спостереженнями, і в польському, і в українському публічному просторі можна побачити тенденцію до постійного збільшення числа жертв та використання таких цифр у політичних суперечках. Він критично оцінив ситуацію, коли трагедії перетворюються на боротьбу за те, «хто постраждав більше». На думку Ґжеґожа Грицюка, така логіка віддаляє нас від реального розуміння подій і перетворює історію на інструмент політики.

Водночас історик звернув увагу на різницю між польським та українським історичними наративами. На його переконання, польська історіографія переважно концентрується на подіях 1943-1945 років на Волині та у Східній Галичині, де польські втрати були найбільшими. Українські ж дослідники, як зазначив Ґжеґож Грицюк, часто розширюють часові межі конфлікту. Повертаючись до 1939 року, вони згадують пацифікації, дії польської влади у міжвоєнний період, а також події на Підкарпатті та Люблінщині після війни.

Ще однією важливою проблемою Ґжеґож Грицюк назвав складність у визначенні меж відповідальності за окремі злочини. Він поставив питання: кого саме слід зараховувати до жертв польсько-українського конфлікту? Чи треба враховувати людей, які служили у німецьких або радянських структурах? Як трактувати дії польської комуністичної влади після війни, коли репресії здійснювалися руками поляків, але в інтересах радянської системи? На думку історика, ці питання досі не мають однозначних відповідей.

Ґжеґож Грицюк також наголосив, що серйозною проблемою є схильність до узагальнень, коли відповідальність за злочини автоматично покладається на весь народ. Він застеріг від спроб «змішувати» всіх жертв та всі форми насильства в одну спільну статистику без детального аналізу конкретних обставин. Одночасно історик позитивно оцінив намагання створити поіменні списки загиблих, які ведуть ще з 1990-х років. Він підкреслив, що ця праця надзвичайно важка через нестачу джерел, проблеми з архівами та суперечливість документів.

Війна «пам'ятей» і пошук спільного пояснення

Серед доповідачів був також колишній голова Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович. Він запропонував розглядати польсько-український конфлікт часів Другої світової війни не як окрему серію односторонніх злочинів, а масштабну локальну війну між двома народами, що розгорталася всередині глобальної світової війни. Основою для такого підходу, за його словами, стали багаторічні дослідження архівних документів – від матеріалів першого керівника Служби безпеки ОУН, міністра державної безпеки Українського державного правління Миколи Лебедя до архівів колишнього КДБ та документів польського підпілля.

Головною тезою Володимира В'ятровича, як і Богдана Гудя, стало твердження, що конфлікт не виник раптово у 1943 році. На його думку, коріння трагедії слід шукати ще у подіях після Першої світової війни, суперечці за Галичину та Волинь, політиці міжвоєнної Польщі щодо українців, а також у боротьбі за землю, мову, школу, церкву та право на власну державність. Він наголосив, що поляки й українці по-різному бачили ті самі території: для поляків це були «східні креси», а для українців – західноукраїнські землі, де вони становили більшість населення. «Це була війна підпіль, самооборон, за участю поліційних формувань, партизан, кримінальних груп, цивільного населення, втягнутих у власну логіку страху і помсти», – зауважив Володимир В'ятрович, пояснюючи складність конфлікту, в якому не існувало чіткої лінії фронту, а насильство часто виходило за межі контролю будь-яких політичних центрів. Історик окремо підкреслив роль Другої світової війни як каталізатора насильства. Після падіння Польщі у 1939 році радянська влада, за його словами, використала соціальне та національне невдоволення українців проти поляків. Згодом німецька окупація лише поглибила хаос і міжнаціональну ворожнечу. У таких умовах обидві сторони дедалі більше сприймали одна одну як загрозу власному існуванню. Дослідник детально описав механізм ескалації конфлікту. Спочатку осередком напруги стала Холмщина, де почалися напади на українських діячів та священників. У відповідь виникли українські самооборонні структури. Згодом у 1943 році вибухнуло масове насильство на Волині, де діяли українські націоналістичні формування, польська самооборона, радянські партизани, німці та різні озброєні групи. Колишній очільник Українського ІНП визнав, що саме влітку 1943 року УПА дедалі активніше втягувалася в антипольські акції, а насильство проти польського цивільного населення стало масовим. Водночас він наголосив, що польська сторона також створювала озброєні формування, співпрацювала з радянськими партизанами, а іноді й німцями. У результаті, за його переконанням, сформувалося «коло страху», в якому кожна сторона бачила власні дії як оборону, а дії противника – як агресію.

Окрему увагу історик приділив подіям 1944-1947 років на території сучасної Східної Польщі – Холмщині, Лемківщині та Надсянню. Він ствердив, що саме польські атаки на українські села та страх перед комуністичними репресіями сприяли зростанню українського підпілля в цих регіонах. Також Володимир В'ятрович розповів про маловідомий факт співпраці українського і польського антикомуністичного підпілля після війни. На його думку, важливо пам'ятати не лише взаємне насильство, але й моменти об'єднання задля протидії комуністичній системі, зокрема спільний наступ на Грубешів. Фіналом конфлікту доповідач назвав акцію «Вісла» 1947 року. Він схарактеризував її як спробу польської комуністичної влади остаточно розв'язати «українське питання» шляхом масової депортації українського населення.

10-11.

eprasa.pl 5c47ff011b

Продовження з 9 сторінки

Важливе місце у виступі Володимира В'ятровича зайняла й проблема пам'яті. Він зазначив, що польське суспільство значною мірою концентрується на Волині, тоді як українська пам'ять більше зосереджена на Голодоморі, радянських репресіях, боротьбі УПА та акції «Вісла». Через це, за його переконанням, обидва народи часто бачать лише власний біль і власних жертв. Він застерігав також від перетворення історії на політичну зброю, наголошуючи, що спрощення складної теми до схеми «одні лише жертви – інші лише злочинці» не допомагає зрозуміти минуле, а лише відтворює логіку самого конфлікту. Саме тому історик позитивно оцінив наукові дискусії між польськими та українськими дослідниками як можливість повернути розмову про Волинь і польсько-український конфлікт із політичних гасел у сферу історичних досліджень.

Чи був конфлікт неминучим?

Своєю чергою у виступі польського історика Ґжеґожа Мотики прозвучала спроба пояснити польсько-український конфлікт Другої світової війни як процес, який розвивався не стихійно, а під впливом страхів, помилкових оцінок і взаємно несумісних політичних цілей підпілля обох сторін. Він почав з архівного епізоду: рапорту польського офіцера АК, який ще на початку 1943 року попереджав про підготовку масових акцій проти польського населення на Волині. Як підкреслив науковець, цей документ довго ігнорували або сприймали як перебільшення, оскільки польське підпілля тоді вважало головною загрозою нацизм і СРСР, а не український повстанський рух. «Польське й українське підпілля було приречене на конфлікт, бо обидві сторони прагнули незалежності, але не могли домовитися про кордони», – наголошував Ґжеґож Мотика. Саме питання кордону, зокрема долі Львова, він назвав точкою, де будь-які переговори заходили в глухий кут. Історик нагадав також, що в 1990-х роках історіографія обох країн пройшла етап гострого суперництва за те, «хто мав рацію», «хто мав право на боротьбу» і навіть взаємного заперечення легітимності підпіль. Згодом, за його словами, відбулася певна зміна підходу: більшість дослідників прийшла до висновку, що обидві сторони мали право боротися за незалежність, а основну дискусію слід вести не про сам факт боротьби, а про методи й злочини, які її супроводжували. Ґжеґож Мотика також звернув увагу на проблему спрощення історичної пам'яті. Він застеріг, що сучасні політичні та суспільні дискусії часто перетворюють складну історію на змагання страждань. Особливо це видно у питаннях депортацій. Історик вважає, що всі примусові переселення – як українців із Польщі, так і поляків із територій Волині та Східної Галичини – мають однаково розглядатися як злочини. У цьому контексті він прямо заявив: «Акція „Вісла" є комуністичним злочином і повинна об'єднувати українців та поляків у спільному засудженні». Одночасно він висловив критичне ставлення до того, що частина польських інституцій, зокрема Інститут національної пам'яті, не дає однозначної правової оцінки цій операції. У своєму виступі історик також коротко окреслив події на Волині. Він назвав дії УПА «плановою деполонізацією» та зазначив, що існували документи й накази, які свідчать про організований характер антипольської акції. Науковець одночасно визнав, що з польського боку також відбувалися акції помсти, але підкреслив, що вони мали інший масштаб і характер – більш локальний і фрагментарний. Історик застеріг від спроб створити моральну рівність між усіма видами насильства. На його думку, хоча злочини з обох сторін не підлягають виправданню, вони не завжди є ідентичними за організацією, масштабом і характером відповідальності. Тим часом Ґжеґож Мотика наголосив, що вихід із конфлікту «пам'ятей» можливий лише через спільну наукову роботу, ексгумації, відкриття архівів і політичні жести взаємного визнання болю. Він підкреслив, що, попри всі суперечки, сам факт діалогу між польськими й українськими істориками вже є важливим досягненням. Якщо цей діалог колись втратить гостроту і перетвориться на звичайну історичну тему, це, за його словами, і буде ознакою справжнього подолання травми.

Після суперечок – потреба діалогу

Серед учасників цієї панелі був Маріуш Зайончковський з Польської академії наук. Він головну увагу зосередив на проблемі історичної пам'яті, роботі з джерелами та методології досліджень. Історик намагався показати, наскільки по-різному поляки та українці пам'ятають одні й ті самі події. На початку доповідач наголосив, що польська й українська пам'ять про УПА фактично існує окремо одна від одної. Для українців повстанці передусім асоціюються з боротьбою проти радянського режиму за незалежність. Для більшості поляків УПА пов'язана насамперед із Волинню, антипольськими акціями та трагедією цивільного населення. На думку Маріуша Зайончковського, обидві сторони часто пам'ятають лише «свою» частину історії й не завжди готові говорити про іншу. Він розповів теж про неподолану травму польського суспільства. Тут історик згадував не лише про самі вбивства, а й відсутність інформації про місця поховань жертв, неможливість для багатьох родин знайти могили своїх близьких або просто запалити свічку пам'яті. Саме це, за його словами, підтримує емоційну напругу навколо теми навіть через десятиліття після війни.

Окремий блок виступу доповідача був присвячений питанню історичних джерел. Дослідник наголосив, що документи потрібно не просто знаходити, а критично аналізувати та порівнювати між собою. Він виступив проти вибіркового використання окремих матеріалів без ширшого контексту. Саме в цьому ключі науковець навів документ, знайдений у 2016 році на території Грубешівського повіту – внутрішню інструкцію структур ОУН від березня 1944 року, яка, за його словами, стосувалася посилення антипольських акцій на Холмщині. «Спостерігайте за методами роботи на Волині, так само робіть у себе», – саме цю фразу історик використав як аргумент на користь того, що антипольські дії мали організований характер і були частиною ширшої політики українського підпілля. Маріуш Зайончковський підкреслив, що документ був внутрішнім, а не пропагандистським, і тому, на його думку, має особливу вагу для дослідників. Він також висловив жаль, що українські історики, як йому відомо, досі майже не коментують цей матеріал. Подібно до попередніх доповідачів, він висловив своє бачення щодо суперечки навколо кількості жертв, наголосивши, що ключовою проблемою є саме методологія підрахунків. Польська історіографія, за його спостереженнями, оцінює українські

eprasa.pl 5c47ff011b

цивільні втрати від польських дій у кільканадцять тисяч осіб, тоді як в українських дослідженнях дедалі частіше називають значно більші цифри. Одночасно Маріуш Зайончковський поставив питання: кого саме слід вважати жертвами польсько-українського конфлікту? Він звернув увагу на проблему зарахування до статистики людей, які служили у німецьких або радянських формуваннях. На його думку, якщо розглядати серед втрат усіх представників українських чи польських формувань у складі окупаційних структур, то це неминуче збільшуватиме цифри обох сторін і створюватиме нові суперечки.

Підсумовуючи виступи доповідачів, історик, редактор «Історичної правди», керівник академічних програм Центру досліджень визвольного руху Володимир Бірчак спробував узагальнити головні проблеми. Однією з ключових тез його виступу стало розрізнення підходів української та польської історіографії. Володимир Бірчак зауважив, що українські історики переважно намагаються пояснити причини конфлікту, тоді як у польському наративі більший акцент роблять на самих подіях і їхніх наслідках. У центрі його виступу також була тема співіснування українців і поляків у довоєнний період. Науковець наголосив, що в мирний час були численні механізми взаємодії – змішані шлюби, спільні традиції, релігійні свята. Однак, як він підкреслив, війна радикально змінює цей устрій, знімаючи моральні обмеження і руйнуючи звичні форми взаємодії між двома народами.

У дискусії, що розгорнулася після доповідей, центральною темою стало осмислення польсько-українського конфлікту часів Другої світової війни, передусім подій на Волині та ширшого контексту взаємного насильства, як депортації й повоєнні акції. Уже в перших виступах прозвучала думка про необхідність вийти за межі одновимірного бачення історії не лише як конфлікту та наголошувати на спільності історичного досвіду українців і поляків, котрі так само зазнали страждань, зокрема через радянські депортації, воєнні втрати та репресії. Важливою лінією дискусії стало питання про характер і природу насильства. Окремі учасники підкреслювали складність у поясненні подій не лише ідеологією українського націоналізму, пропонуючи натомість багатофакторний підхід, що враховує політику Другої Речі Посполитої, вплив радянського чинника, досвід німецької окупації та радикалізацію селянського середовища в умовах війни. Прозвучали, однак, різкіші інтерпретації подій, які пов'язували витоки насильства з ідеологією ОУН та її радикальними програмами. Проте у відповідь на таке твердження було зауважено, що не можна спрощувати складні процеси лише до «злочинної природи» чи називати тільки одну причину трагічних подій, оскільки подібні узагальнення неприйнятні в науковому дискурсі. Звучала й критика надмірної концентрації суспільної уваги на Волинській трагедії на тлі ширшого контексту Другої світової війни, а також зауваження про «асиметрію пам'яті» щодо різних трагедій, пережитих польським і українським суспільствами. Водночас учасники дискусії погоджувалися, що, попри різні інтерпретації, сама розмова є важливим кроком до порозуміння, а складність теми потребує тривалого академічного опрацювання без спрощень і політичних узагальнень.

Підсумкові виступи Володимира В'ятровича та Ґжеґожа Мотики стали своєрідним фінальним акордом дискусії. Обидва історики, роблячи різні акценти, фактично визнали: українсько-польський конфлікт часів Другої світової війни був значно складнішим, ніж його намагаються подати політичні чи публіцистичні інтерпретації.

Володимир В'ятрович наголосив, що ключовою проблемою дослідження залишається методика підрахунку жертв та необхідність чіткого розмежування категорій загиблих. Він звернув увагу на важливість сучасних міждисциплінарних підходів і шкодував, що на конгресі не було окремо представлено проєкт Українського католицького університету, присвячений саме цій темі. На його думку, науковці мають враховувати не лише приналежність людей до тих чи інших формувань, але й те, як самі учасники конфлікту сприймали своїх ворогів, чи бачили в них поляків або українців, незалежно від того, в яких структурах вони служили – німецьких, радянських чи підпіллі.

Історик також виступив проти спрощеного пояснення конфлікту лише ідеологією ОУН. За його словами, вирішальну роль відіграло поєднання довоєнних кривд, воєнної атмосфери та прагнення підпілля використати ситуацію для реалізації власних політичних цілей. Володимир В'ятрович застеріг також, що багато документів і наративів про польсько-український конфлікт активно використовували радянські спецслужби для дискредитації українського національного руху, а сьогодні вони стають інструментом російської інформаційної війни. Саме тому, на його думку, історики повинні особливо уважно ставитися до джерел і уникати політичних маніпуляцій.

Ґжеґож Мотика у своєму кінцевому виступі теж визнав негативний вплив сучасних політичних конфліктів та інформаційних кампаній на українсько-польські відносини. Він різко розкритикував багаторічну заборону на ексгумації, назвавши її одним із найбільш шкідливих рішень для двостороннього діалогу. На його переконання, саме їхнє відновлення і спільна робота у цьому напрямку відкривають шлях до нормалізації історичної пам'яті.

Одночасно Ґжеґож Мотика чітко наголосив на відповідальності керівництва ОУН-УПА за рішення розпочати антипольську акцію. Він підкреслив, що конфлікт як суперечка між двома національними проєктами міг бути неминучим, але масштаби насильства і масові вбивства цивільного населення були наслідком конкретних рішень конкретних людей. Історик застеріг від будь-яких спроб «детермінізму» довкола трагедії, тобто пояснень її як історично неминучої, оскільки це, на його думку, означало б моральне виправдання злочину.

Ґжеґож Мотика також звернув увагу, що значна частина українського селянства не підтримувала масових убивств поляків, натомість випадки порятунку були доволі поширеними. За його словами, існують дослідження, які свідчать про тисячі поляків, що рятували українців, і навпаки. Особливу роль у цьому відігравали релігійні громади – баптисти, свідки Єгови, греко-католики. Саме це, на його переконання, показує, що суспільство не було одностайно охоплене логікою винищення.

Окремий акцент польський історик зробив на безсенсовності антипольської акції з політичного погляду. Як він зауважив, уже в 1944 році керівництво підпілля зрозуміло, що остаточну долю кордонів визначатиме не етнічний склад населення, а рішення Сталіна. Отже, трагедії можна було уникнути, адже депортації все одно були б проведені радянською владою. ●

eprasa.pl 5c47ff011b

РОЗМОВА

Григорій СПОДАРИК
Фото з архіву фотогуртка

«Подорож без квитка»: історія про війну, млинці й дорогу до себе

Учениця української школи в Ґурові-Ілавецькому Лія Лісняк посіла II місце у Загальнопольському літературно-фотографічному конкурсі «Подорожні історії» в Білостоці. Її оповідання «Запах смажених млинців», написане польською мовою, стало щирим свідченням про перші дні війни у Харкові, вимушену дорогу та пошук безпечного місця. Ми поговорили з Лією про той ранок 24 лютого, життя далеко від дому, школу та одну особливу мрію.

– Вітаємо з успіхом! Розкажи, як ти потрапила на цей конкурс?

– Якщо чесно, я взагалі не планувала брати участь. Навіть не знала про нього. Минулого року я була моделлю для фотографії товаришки на фотоконкурс, а цього року пан Мирослав Мицьо нагадав, що ми колись писали тексти про перші дні війни та про те, як переживали початок повномасштабного вторгнення. Ми подумали, що це теж своєрідна подорож. Вимушена подорож – без квитка, планів, вибору. Ми її не чекали, але мусили вирушити. Я лише дописала текст, бо він уже майже був готовий.

– Чому саме млинці стали таким важливим образом у твоїй історії?

– Тому, що саме так усе і було. У перший день війни, о четвертій ранку, ми прокинулися від вибухів, а мама пішла на кухню смажити млинці. І потім щоранку вона вставала й робила те саме. Летять ракети, десь поруч уже рухається ворожа техніка, а ми сидимо на кухні та їмо млинці. І від цього ставало трохи спокійніше. Мені здається, мама таким чином хотіла показати нам, що хоч щось ще залишається нормальним, що ми разом, що вона контролює ситуацію настільки, наскільки це можливо. Тоді я ще не розуміла, скільки страху вона носила всередині.

– Де ти була вранці того 24 лютого?

– У Харкові, на Салтівці. Ми жили недалеко від району, який зараз майже повністю знищений. Пам'ятаю, як прокинулася від вибухів і спочатку навіть не зрозуміла, що відбувається. Була четверта ранку, я подумала: «Мені ж контрольну писати, чого всі так шумлять?» Брат навіть хотів іти до сусідів зверху, бо думав, що це вони знову голосно ввімкнули музику. А потім мама сказала: «Почалася війна». Ми сиділи в коридорі й слухали, як летять ракети. Було страшно настільки, що це навіть важко описати. Це якийсь первісний, тваринний страх, коли ти відчуваєш себе дуже маленьким і беззахисним. Пам'ятаю, як уночі думала, що нас можуть просто не знайти живими зранку.

– Ти згадуєш у розмові про брата…

– Так. У брата епілепсія, і ми дуже боялися, що через стрес напади повернуться. До того їх не було вже кілька років. Згадую момент, коли вдарили по аеропорту в Чугуєві. За вікном було помаранчево-червоне небо, над містом літали винищувачі. Ми сиділи в коридорі, плакали й просто молилися, щоб будинок вистояв і щоб із братом усе було добре. Для мами це був подвійний страх – за себе і за нас.

– Як у твоєму житті з'явилася школа в Ґурові-Ілавецькому?

– Мій шлях був дуже довгим. Після початку війни ми багато переїжджали, жили в різних містах, і, зрештою, мама сказала, що друзі в Польщі порадили цю школу. Мені було 13 років, коли я приїхала сюди сама – без батьків, без родичів. Батьки залишалися працювати в Харкові ще понад два роки. І ця школа стала для мене дуже важливою зупинкою. Тут можна було видихнути. Тут я почула свою мову, тут мене розуміли. Мені здається, якби я одразу потрапила повністю в польське середовище, було б набагато важче.

– Що тобі дала школа, окрім відчуття безпеки?

– Дуже багато. Я все життя займалася бальними танцями, а тут почала танцювати народні. Почала співати – раніше навіть не думала, що робитиму це. Зайнялася фотографією. Ця школа відкрила в мені нові сторони, про які я не знала. Вона дала можливість не лише виживати, а й жити далі.

– Як ти бачиш своє майбутнє?

– Я хочу стати лікарем. Мої батьки – лікарі. Тато під час війни працював на швидкій допомозі біля фронту, тому медицина завжди була поруч зі мною. Я не знаю, у якій країні житиму через 10-15 років, але точно знаю: хочу бути якомога далі від росії. Мені дуже подобається Польща, подобається природа цього регіону – озера, ліси. Тут спокійно. Я хочу просто жити без страху, не прокидатися серед ночі й збирати все своє життя в один рюкзак. Хочу одного дня смажити млинці без вибухів за вікном.

– У твоєму конкурсному тексті – дуже сильний фінал…

– Так. Зараз я мала б закінчувати школу в Україні. У нас був би випускний. Ми з подругами колись мріяли про однакові сукні різних кольорів і стрічки «Випускники 2026». Наприкінці своєї роботи я написала, що дуже сподіваюся: на одній із майбутніх зупинок цієї подорожі ми всі зустрінемося. Разом. І таки відсвяткуємо свій випускний. Ми досі підтримуємо зв'язок. Тому я вірю, що це обов'язково станеться. ●

eprasa.pl 5c47ff011b

Марта ЛЕВОСЮК-ОЛІЙНИК
Фото авторки статті

«Шахтар» у Кракові: шлях до фіналу

Команда «Шахтаря» вирішила, що містом, де від липня минулого року до кінця квітня цього року клуб гратиме домашні матчі, буде Краків. З огляду на війну, що триває в Україні, Донецьк не може приймати вболівальників. Саме тому краківський Стадіон імені Генрика Реймана став новим «домом» гірників.

Як сказав генеральний директор клубу Сергій Палкін: «Ми хотіли б подякувати керівництву клубу „Вісла Краків" та представникам міської ради Кракова за співпрацю. Ми впевнені, що наше партнерство стане позитивним досвідом для всіх сторін. З нетерпінням чекаємо матчів чемпіонатів Європи у Кракові».

Команда «Шахтаря» у «королівському» місті розіграла 9 матчів, здобувши по три виграші, нічиї та поразки. Дирекція стадіону «Вісли» дуже задоволена зі співпраці з клубом. На оренді стадіону «Synerise Arena» заробила більше ніж 5 мільйонів злотих, українці теж допомогли в догляді за газоном. Як повідомляє «Ґазета Краковська», є думки, щоб і наступного сезону «Шахтар» грав тут матчі Ліги чемпіонів.

У Кракові було зіграно дві гри з польськими командами – «Леґією Варшава», а також «Лехом Познань». Під час матчу вболівальники «Леґії» винесли прапори з образливими написами, скандували зневажливі гасла проти українців. Не обійшлося без розголосу. Атмосфера на стадіоні була дуже бурхливою, а «Шахтар» тоді програв 2:0. Хоча не забудеться й останній матч гірників. За поведінку своїх фанів (використання сигнальних ракет та недозволеного плаката) клуб отримав 34 тисячі євро штрафу, а також можливу дискваліфікацію вболівальників, для яких наразі діє випробувальний термін на два роки. Кожен матч приніс свої унікальні емоції.

Перед грою, що відбулася 9 квітня, у віці 80 років помер довголітній легендарний тренер футболістів Мірча Луческу, що працював з клубом у 2004-2016 роках. Під його керівництвом «Шахтар» виграв численні трофеї, включно з Кубком УЄФА. Мірча Луческу був одним із найуспішніших наставників в історії клубу, а до 2 квітня 2026 року обіймав посаду головного тренера збірної Румунії. Від минулого 2025 року «Шахтар» тренує турецький тренер Арда Туран, колишній футболіст «Атлетіко Мадрид». У склад команди гірників входить 34 футболісти, половину з яких становлять українці (17 гравців). Другою найчисленнішою за національністю групою є бразилійці (12). У команді також грає по одному громадянину Буркіна-Фасо, Нігерії, Грузії, Тунісу, Болівії.

У переддень першого матчу півфіналу, 29 квітня, українські діти з Кракова – пластуни та учні школи «Незламна Україна», яка міститься на вулиці св. Філіпа 25, мали змогу відвідати тренування команди, а також взяти автографи у футболістів та зробити фотографії з гравцями й тренером.

«Радості й емоціям не було меж, цей спогад залишиться назавжди», – такі відгуки від батьків отримало краківське ОУП – організатор зустрічі.

Щасливці, яких було понад 340 осіб, змогли отримати від «Шахтаря» безплатні квитки й вболівати за нашу команду. Прийти на матч мали змогу й найбільші фанати футболу, і батьки з дітьми. У такий спосіб вони теж долучилися до боротьби за перемогу. Краківський гурток ОУП дуже вдячний за ці запрошення і звертає увагу на велике бажання команди, щоб на стадіоні було якнайбільше «своїх» вболівальників. Коли футболісти знають, що новий домашній стадіон повний українців, які завзято підтримують свою команду, це надає додаткових сил.

На сьогодні «Шахтар» забезпечив собі прямий квиток до групового етапу Ліги чемпіонів 2026/2027, вигравши чемпіонат України. Це вже 16 чемпіонське звання цієї команди, що дає друге місце, після «Динамо», за кількістю чемпіонських звань України одному з найбільш титулованих клубів в історії українського футболу. ●

eprasa.pl 5c47ff011b

Олександр ЛЮБЧИЧ
Фото з Вікіпедії

Незабутні образи високого мистецтва

В роки далекої юності в одному із дитячих таборів відпочинку я проходив педагогічну практику. Серед усього, що найбільше запам'яталося, – це час, коли ми із приятелем, уклавши дітей спати, брали «Пригоди бравого вояка Швейка» і починали читання вголос. Приємно дивував переклад українською мовою із її соковитими виразами (ми щиро веселилися й сміялись), а ще чудові малюнки Анатолія Базилевича. Вони не витіснили художника Йозефа Ладу, але надали безсмертному творові Гашека якогось особливого українського колориту і залишились у пам'яті назавжди.

Дитинство і юність у воєнний та повоєнний час

Анатолій Базилевич *(на фото)* з'явився на світ 7 червня 1926 року в місті Жмеринка на Вінниччині у родині інженера. Тільки почавши ходити, він взяв олівець і спробував малювати. Так робить багато дітей, але більшість потім кидає і цікавиться чимось іншим. Толя ж, навпаки, дуже полюбив це заняття, працював вперто й наполегливо, і це стало визначальною рисою його характеру. Збереглися спогади, як він багато разів перемальовував портрет Льва Толстого і носив показувати батькові. Останній, напевно чоловік із гумором, врешті-решт погодився, що вийшло непогано: «Доконав-таки Толстого!» Однак час, в який довелося жити хлопчикові, був нелегким. В 1933 році, рятуючись від голоду, родина переїхала у Маріуполь. Там батько влаштувався працювати на одному із металургійних заводів, а Толя продовжив навчання і почав відвідувати художню студію при Будинку піонерів. Спробував писати і твори, хотів вивчати іноземні мови, але почалась війна. Після окупації Маріуполя всю родину Базилевичів, батьків і хлопчика із старшою сестрою, вивезли на примусові роботи до Німеччини (1943 р.). Там пережили тяжке горе: в травні 1944 року, під час бомбардувань Німеччини союзною авіацією, загинув батько. Тож повернулися до Маріуполя без нього. Юнак влаштувався художником-оформлювачем на металургійний завод і водночас продовжив навчання – став відвідувати вечірню школу робітничої молоді. Це дало можливість отримати середню освіту і вступити до Харківського художньо-промислового інституту (1947 р.). Роки навчання пролетіли непомітно – в постійному вдосконаленні власного уміння, пошуках нових форм та прагненні проявити себе за обраним фахом художника. Близький приятель Анатолія в цей час – фронтовик Іван Губський, родом із Луганщини. Він був людиною талановитою і багатогранною, але не такою твердою й послідовною у досягненні своєї мети, як Базилевич. Шляхи їх розійшлися: останній вибрав столицю і став одним із найкращих ілюстраторів України, а перший осів у Луганську, працюючи там викладачем і малюючи картини про «шахтарський край». У Базилевича була мрія – присвятити свою дипломну роботу творчості Миколи Гоголя: він відвідав славнозвісні Сорочинці і готував ілюстрації, але науковий керівник розрадив, запропонував взяти щось ближче до сучасності. Тоді випускник проілюстрував «Буковинську повість» харківського автора Ігоря Муратова, і його малюнки вразили членів екзаменаційної комісії: відчувалося, що перед ними творіння майбутнього майстра книжкової графіки. В якійсь мірі Базилевич наслідував своїх попередників, зокрема Євгена Кибрика – автора чудових ілюстрацій до «Тараса Бульби». «Втім, – пише журналіст і культуролог Олександр Рудяченко, – професіонали бачили інше: іскру Божу». І наводить слова народного художника України Миколи Попова: «Можна на відмінно закінчити художній вуз, стати тонким рисувальником, але те, що втілив у власній творчості Анатолій Базилевич, – цьому не навчиш. То була його природа, справжня суть. Звідси народжувалися ілюстрації, просякнуті філософією, гумором, інтелігентністю». І це дало можливість досягнути вершин у обраній ще з дитинства сфері діяльності.

Творча стежка митця: куди вона вела?

Анатолію Базилевичу поталанило: в рік отримання диплому жорстока сталінська доба скінчилась, почалась «відлига». Зрозуміло, що вона була недовгою, але й час, який настав по її завершенні, вже не такий страшний: принаймні без масових розстрілів і чисток. Та й за анекдоти про «вождів» в табори вже не відправляли. В 1953 році молодий художник переїхав до Києва. Запропонував свої послуги видавництву «Молодь», потім – іншим столичним видавництвам («Дніпро», «Радянський письменник», «Мистецтво», «Веселка», «Радянська школа»), брав участь в оформленні журналу «Перець», в створенні діафільмів, в художніх виставках. В той же час не забував і про особисте життя: наступного року познайомився із випускницею філологічного факультету Київського державного університету Іриною Федькіною, із якою побрався. Від їхнього шлюбу з'явилось двоє дітей – син Олексій (в 1956 році) і донька Ірина (в 1962-му). Тоді ж, в 1956 році, Базилевич став членом Спілки художників України, а в 1961-му представив першу виставку власних робіт у Києві. На цей час був вже відомим автором ілюстрацій до творів, як російських (Івана Крилова, Антона Чехова, Михайла Салтикова-Щедріна, Михайла Шолохова), так і українських письменників (Юрія Федьковича, Марка Вовчка, Григорія Квітки-Основ'яненка). Створю-

eprasa.pl 5c47ff011b

вав ілюстрації і для дитячих книжок – казок Ганса Крістіана Андерсена, братів Грімм і Шарля Перро. Але найбільше прославило Базилевича оформлення всесвітньовідомого сатиричного роману Ярослава Гашека «Пригоди бравого вояка Швейка» (1957 р.), про який я вже згадав. Щоб здійснити цю працю, він ретельно вивчав історичну добу – зовнішній вигляд і одяг персонажів, предмети й різні речі, оформлення та дизайн приміщень і навколишнього середовища. Підбирав і людей, які могли б послужити прообразами для героїв майбутньої «швейкіади». Найважче було із самим Швейком, Базилевич хотів знайти людину, яка була би подібною до типажу, створеного Йозефом Ладою, і разом із тим – оригінальною. І знайшов: побачив лисого опецькуватого чоловіка із носом, як картоплина – кухара ресторану «Лейпциг» Станіслава Лупицького. Останній послужив моделлю для написання основного героя: протягом року кухар приходив до Базилевича і той змальовував його у різних позах і ситуаціях. Всього ж було створено майже 200 малюнків тушшю і пером, внаслідок чого «Бравий вояка Швейк», надрукований видавництвом «Радянський письменник», став одним із кращих зразків ілюстративного оформлення книги в Україні. Але це не все – найкраща праця Базилевича, вершина його творчості була ще попереду.

Одне із кращих творінь графіки України

«Енеїда» Івана Котляревського – твір, відомий кожному, хто народився, виростав чи хоча б навчався в Україні. Її мешканці в своїй більшості не читали Гомера, але сприйняли все, що відбулося тисячі років тому, через призму твору славного полтавчанина. А Котляревський зблизив давню добу і свій час, показавши взятих героїв у всій їхній наготі – зі звичками й рисами характеру, інколи негарними, навіть огидними, але властивими людям. Тому поема не втрачала своєї актуальності, і різні художники пробували ілюструвати її. В 1958 році такий шанс випав і Анатолію Базилевичу: столичне видавництво «Дніпро» запропонувало йому підготувати ілюстрації для ювілейного видання «Енеїди», присвяченого 200-й річниці від народження батька української літератури. Це був унікальний шанс, який може трапитися раз в сто років, тож графік із радістю ухопився за нього і віддав цій роботі десять років свого життя. Не буду повторювати все, що згадано вже багатьма – як ріднею, так і дослідниками творчості Базилевича, зупинюсь лише на основному. Мені сподобалось, що майбутній ілюстратор «Енеїди» провів, перш за все, ґрунтовну дослідницьку роботу – використовуючи історичні праці й музейні експонати, детально вивчив як античну добу (Стародавні Греція і Рим), так і період Козаччини (Україна XVII-XVIII ст.). Взагалі-то цим займаються всі митці, які поринають у далекі епохи, щоб відчути і зрозуміти той час. Проте Базилевич був особливо прискіпливим: глибоке вивчення самої поеми йшло паралельно із штудіюванням історичних джерел. Створення макету самої книги, розташування певних ілюстрацій, пошук «героїв»-людей, із яких можна було б їх малювати, теж зайняло якийсь час. Цікаво, про це вже згадували, але головного героя «Енеїди» Базилевич підбирав особливо ретельно. І найкращим виявився його колега, художник-графік Володимир Юрчишин. Він не був людиною могутньої статури, але своїм обличчям із «грецьким» носом найбільше підійшов для образу Енея. Так само знайшлися й інші персонажі «Енеїди». Син Базилевича Олексій згадує, що батько порівнював роботу книжного ілюстратора, як і художника взагалі, із діяльністю режисера в кіно, де особливе значення має «кастинг» – вдалий підбір персонажів на певні ролі. Завершенням ґрунтовної роботи над «Енеїдою» було представлення на художню раду видавництва «Дніпро» 131 ілюстрації Базилевича. Члени ради були вражені грандіозною роботою, проведеною ним, і навіть дорікнули: «Це „Енеїда" Котляревського чи Базилевича?» Хоча, за великим рахунком, його робота вдало доповнила геніальний твір, органічно вплелась у нього і зараз нам навіть важко уявити якісь інші ілюстрації, крім малюнків художника Базилевича. Перший наклад ювілейної книги розійшовся миттєво, і після цього «Енеїда» у такому форматі перевидавалась іще 17 разів. А Базилевич за ілюстрації до першого свого видання 1968 року отримав звання «Заслуженого діяча мистецтв УРСР».

Подальша творча діяльність і особисте у житті

Анатолій Базилевич продовжував успішно працювати у галузі книжкової графіки, ілюструючи в першу чергу українських письменників. Його малюнки охоче використовували різні видавництва і так само охоче розбирали ілюстровані книги поціновувачі великого таланту. Базилевич став автором ілюстрацій до окремих поезій Тараса Шевченка, п'єс Івана Котляревського, повістей Івана Нечуя-Левицького, казок Івана Франка і Михайла Стельмаха та інших книг. Зробив стінний розпис у Київському державному університеті і в київському кафе «Еней» (обидва в 1967 році). Вже за часів незалежності отримав звання «Народного художника України» (1993 р.) і провів ще одну виставку власних робіт у Києві (1996 р.). Хоча за званнями і якимись відзнаками він ніколи не гнався і не пишався відчуттям власної значимості. За спогадами дружини Ірини, Базилевич завжди говорив, «що гарна людина нікуди не пнеться», і з якимось відчуттям легкої іронії сприймав всі звання «заслужений» та «народний». Був людиною веселою, товариською, але незалежною у своїх діях, говорив, що він «художник, а не слуга видавництва». Тому багато його задумок залишились нездійсненними. Мріяв, як згадував син Олексій, проілюструвати Гоголя, пізніше – «Дванадцять стільців» Ільфа і Петрова, «Золотий ключик» Олексія Толстого та деякі інші твори. Загибель доньки Ірини в автотрощі 30 квітня 1997 року привела до різкого погіршення здоров'я Анатолія Базилевича і майже відмови його правої руки. 30 червня 2005 року художник залишив світ, знайшовши свій вічний спочинок на Байковому цвинтарі. У кінофільмі, присвяченому його пам'яті, дружина згадує, що коли підійшла попрощатися із чоловіком, її вразило обличчя – «дивно молоде, дуже ясне, спокійне, навіть задоволене, що він пішов від усіх бід і прикростей світу. Пішов у Вічність зі своїми героями, зі своїми книгами, із тим, чому віддав усе своє життя». Рано чи пізно, але ми всі розпрощаємося зі світом, тож ніякі багатства, велика влада і гучна слава не замінять доброї пам'яті, яку залишає по собі людина. Але над цим за життя мало хто замислюється. ●

eprasa.pl 5c47ff011b

Кермеш у Вільхівці

eprasa.pl 5c47ff011b

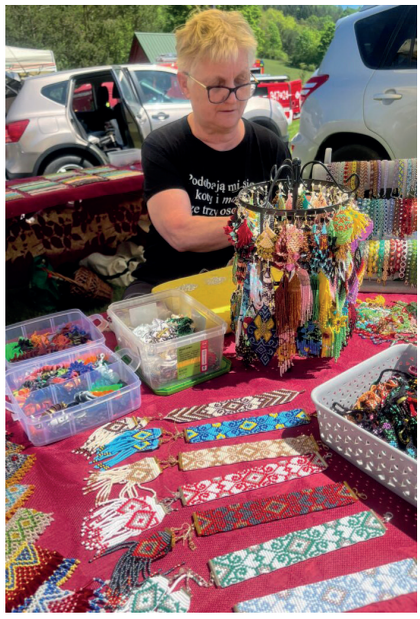

Фото з сайту Об'єднання лемків

eprasa.pl 5c47ff011b

РЕЦЕНЗІЇ

Олег Сенцов, «Другу також варто придбати». Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. – 560 с.

Леся КОРОСТАТЕВИЧ

«Рай» без права змін

Олег Сенцов – український режисер і письменник. У 2014 році після анексії Криму його затримали під час антиросійського протесту, і кілька років він провів у в'язниці в росії. Саме цей досвід вплинув на розвиток події роману «Другу також варто придбати», який автор написав в ув'язненні.

Розповідь починається доволі буденно. Джим Гаррісон – тихий, трохи апатичний чоловік середніх років, який постійно звик без спротиву ховатися від усіх негараздів – чи то від своєї дружини, чи від інших життєвих проблем. Він веде дуже звичайне життя, а більшість свого часу проводить у вбиральні з науковими журналами. Його дружина – велика, неприваблива, проте енергійна, завжди кудись поспішає, бурчить і сварить Джима за будь-яку дрібницю. Живе пара у стабільності й нудьзі, де кожен день схожий на попередній. Та їхній звичайний світ летить шкереберть. Бо прилітає «рай». Не метафорично – буквально. З космосу. З ящірками.

Сюжет роману, якщо коротко – це історія вторгнення. Інопланетяни, які вважають себе більш розвиненими, правильними, «природними», приходять до людей, щоб їх врятувати. Врятувати від самих себе, від технологій, від цивілізації, від усього, що робить людей людьми. Новоприбулі ящірки подають це красиво, майже як рекламу якогось курорту. Але методи – не дуже гуманні.

Сенцов показує доволі просту та неприємну закономірність, будь-яка сила, яка приходить «робити добро», дуже швидко починає шкодити. Коли ящірки прийшли на Землю, у будинку Джима, та й всій Америці, вони відключили воду та електрику, національне телебачення. Замість цього вмикали пропаганду на своєму літальному телеекрані. Щоб якось утримати свої сім'ї та здобути їжу, Гаррісон та його сусід Філ почали здійснювати рейди по району. Пізніше герої переїхали на ферму – до хатинки дядечка Тома. Долі американців в цій новій атмосфері розвивалися по-різному, одні приймали новий світ та змирилися зі змінами, інші ж почали протестувати. Джим зі своїм характером взагалі не звик йти на спротив, а вдома за нього все вирішувала дружина. Проте коли в нього повністю забрали «свободу», він зрозумів, що цього потребує найбільше. Саме з цього усвідомлення і почалася його історія змін.

У книзі також показано поділ людей – на американців-«колабораціоністів», які змирилися з новим ладом та управлінням ящірок, та тими, хто чинить спротив. Автор підкреслює, як частина американців реагують на зміни доволі побутово – обговорюють дрібниці, намагаються знайти логіку там, де її вже немає.

Сенцов давно обдумував ідею – про спроби сильніших країн «нести демократію» слабшим. Для прикладу він вибрав саме Америку, яка часто виступала в ролі такого собі «вчителя життя». Але в романі ролі змінюються. Тепер уже американці – ті самі «аборигени», яким пояснюють, як правильно жити. Сенцов цю політичну сатиру прикриває гумором. Починаючи від дрібниць – стереотипного опису головних героїв, їхнього життя – до побудови сюжету книги.

Під час читання можна зловити себе на думці, чи це точно саме про США? Бо ці ящірки зі своїми «правильними» поглядами, пропагандою та поступовим закручуванням гайок дуже знайомі. Так відкривається ще одна ідея, яка появилася трохи пізніше і не була запланована з самого початку. Події 2014 року, окупація Криму та досвід самого автора – усе це просочується в текст, навіть якщо він формально про інше. Чим далі читаєш, тим більше розумієш, що це не тільки сатира на американський імперіалізм (якщо так можна сказати), а й доволі прозора алюзія на російську агресію. Але подана вона так, що цензура у російській в'язниці, мабуть, вирішила, що це про американців та інопланетян, тож все гаразд. Тому виходить, що книжка працює на різних рівнях – окремо для українського читача і по-іншому для читача з-за кордону. Хтось читає її як фантастичний роман про вторгнення. Хтось – як сатиру. А хтось бачить у цих ящірках дуже конкретних людей у формі з нашивкою Z.

Стиль роману сподобається тим, хто полюбляє «літературні вестерни», а саме довгі описи сцен, діалоги, які ніби створені для екранізації, повільне розгортання подій. Моментами книга нагадує атмосферу фільмів про Дикий Захід. І з одного боку, це затягує. Є відчуття життя. Герої живі, смішні, трохи незграбні, іноді говорять дурниці. З іншого – місцями хочеться, щоб автор поспішив. Бо не всі сцени однаково тримають напругу, і одна незначна подія може займати декілька сторінок. Але, можливо, в цьому і є задум, у повільності та довгому читанні. Бо коли все навколо починає валитися, люди не стають одразу героями. Вони продовжують жити, сваритися, жартувати і займатися дрібницями як і раніше. Це Сенцов добре передає.

В цій книжці є також алюзії на інші твори та гумор. Жарти місцями трохи прості, та все ж додають кумедності. Мабуть, ви не будете реготати від них в голос, проте точно це викличе у вас посмішку. Іронія в тексті глибша, перевернуті ролі у тому, як «рятівники» стають загарбниками, а «цивілізовані» люди – безпорадними.

Якщо говорити про загальне враження, то книга «Другу також варто придбати» показує, як звичний порядок речей раптово перестає працювати, і як одне суспільство намагається силою змусити інше жити «краще» та по-новому.

Текст підкреслює, що контроль може подаватися як «порядок» і «допомога», і спочатку це не обов'язково виглядає як насильство – швидше як щось організоване та впевнене. Що люди не завжди сприймають це як загрозу одразу, особливо якщо зміни приходять без хаосу, і саме це може збити з орієнтиру. Сенцов показує, як працюють механізми влади, нав'язування та як люди легко звикають навіть до абсурду. А ще також любов людей до простих відповідей. Бо ідея, що хтось прийде і зробить «як правильно», дуже спокуслива. Але проблеми завжди починаються в той момент, коли «правильно» за допомогою сили стає обов'язковим. Цей роман можна читати як фантастику. Можна як політичну алегорію. А можна просто як історію про те, що «рай», який приходить без запрошення, зазвичай більше схожий на окупацію. ●

eprasa.pl 5c47ff011b

XXX Мандрівний фестиваль української культури

19.06.2026 (п'ятниця), Колобжег, початок о 16.30, Regionalne Centrum Kultury, ul. Solna 1
Виступають:
- Національний академічний ансамбль «Гуцулія» – Івано-Франківськ
- Хор «Майстерня пісні» – Кошалін
- «Вишиванка» – Початкова школа № 2 – Білий Бір
- «Мелодія» – Початкова школа № 2 – Білий Бір
- «Вітрогон» – Початкова школа № 2 – Білий Бір
- «Акцент» – група мажореток – Ужгород
- Солісти української естради:

Олег Чигер – Івано-Франківськ
Гуцул-Хуліган – Івано-Франківськ

21 червня 2026 (неділя), Валч, початок о 12.00, Wałeckie Centrum Kultury, Plac Zesłańców Sybiru 3
Виступають:
- Національний академічний ансамбль «Гуцулія» – Івано-Франківськ
- «Вишиванка» – Початкова школа № 2 – Білий Бір
- «Мелодія» – Початкова школа № 2 – Білий Бір
- «Вітрогон» – Початкова школа № 2 – Білий Бір
- «Акцент» – група мажореток – Ужгород
- Солісти української естради:

Олег Чигер – Івано-Франківськ
Гуцул-Хуліган – Івано-Франківськ

У Валчі в неділю 21 червня 2026 року заплановано коровод центром міста – з Площі Свободи (Placu Wolności) до Валецького центру культури. Це також маніфестація проти московської агресії. Якщо матимемо згоду – вирушаємо о год. 11.00. Якщо ні – флеш-моб відбудеться біля Валецького центру культури.

21 червня 2026 (неділя) – другий концерт – Швеція біля Валча, год. 18.00
Виступають:
- Національний академічний ансамбль «Гуцулія» – Івано-Франківськ
- «Акцент» – група мажореток – Ужгород
- Солісти української естради:

Олег Чигер – Івано-Франківськ
Гуцул-Хуліган – Івано-Франківськ

- Управа Мазурського відділу Об'єднання українців у Польщі та греко-католицька парафія у Ґіжицьку щиросердечно запрошують на

Свято дитячої творчості-2026
пов'язане з Днем Родини

Захід відбудеться **14 червня 2026 р. (неділя) з 14.30 до 18.30**

Ділянка відпочинку
Ридзево 126, вул. Plażowa, 11-513 Miłki

Презентація мистецьких програм
учнів з пунктів навчання української мови, греко-католицької релігії та дітей з України, які навчаються в мазурських школах.

Артистична програма гостей з Вармії та Мазур:
- Колектив «Extrime Kids» Центру культури з Мілек
- Вокальний ансамбль «Сузір'ячко» з Ольштина
- Ансамбль пісні та танцю «Niegocin» з GOKiR Вількаси
- Учні Загальноосвітньої школи № 8 імені Лесі Українки з українською мовою навчання в Бартошицях.

Інтеграційні заняття з культурними аніматорами, спортивні ігри.
Планується присутність 50-особової міжнародної групи дітей, які беруть участь в обміні між містами-партнерами: Дубно – Україна, Кверфурт – Німеччина, Ґіжицько – Польща.

Офіційне закриття заходу о 19.00.

Від імені організаторів
голова Мазурського відділу ОУП ***Іван Пік***

Вельмишановний Мирославе Скірка,

з глибоким сумом ми сприйняли звістку про смерть Вашої Мами,

світлої пам'яті Теофілії Скірки

Від імені Українського історичного товариства в Польщі висловлюємо Вам та всій Родині найщиріші співчуття і слова жалю. Нехай пам'ять про Неї стане джерелом сили та розради в ці важкі хвилини.

З повагою,
Українське історичне товариство в Польщі

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10 / +48 661-420-649, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogłoszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Lesia Korostatevych (Warszawa), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 1400 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl 5c47ff011b

Об'єднання українців у Польщі
Управа Відділу в Кошаліні

Związek Ukraińców w Polsce
Zarząd Oddziału w Koszalinie

Управа кошалінського відділу Об'єднання українців у Польщі
Дирекція Загальноосвітнього Ліцею у Білому Борі ім. Т. Шевченка
Управа фонду ДЕКА, яка веде
Початкову Школу ім. Т. Шевченка в Білому Борі

запрошують на

VII УКРАЇНСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ ТАБІР

який відбудеться в днях
27 червня - 5 липня 2026 року,
(9 днів) в Білому Борі.

Організатори забезпечують:

- **нічліги та харчування (сніданки, обіди, вечері),**
- **опіку інструкторів,**
- **добрі умови,**
- **екскурсії - поїздки над озеро і море**
- **спортивні змагання,**
- **навчання українських пісень,**
- **та інші атракції.**

Приймаємо зголошення дітей від III до VIII класу початкової школи.

Кількість місць обмежена.

Контакт і зголошення - домівка ОУП в Кошаліні:
тел. 94 342 64 70, або 503 005 378,
електронна адреса:
zup_koszalin@wp.pl
biuro@admedia-consulting.pl
koszalin@ukraincy.org.pl

Zarząd Oddziału Koszalińskiego Związku Ukraińców w Polsce
75-511 Koszalin, ul. Piłsudskiego 6/1, tel./fax. 94/ 342 64 70, e-mail: koszalin@ukraincy.org.pl

eprasa.pl 5c47ff011b